

Vergaderjaar 2023–2024

31 288

Hoger Onderwijs-, Onderzoek- en Wetenschapsbeleid

Nr. 1113

LIJST VAN VRAGEN EN ANTWOORDEN

Vastgesteld 2 april 2024

De vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft een aantal vragen voorgelegd aan de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over de brief van 14 februari 2024 inzake selectie in het hbo en wo (Kamerstuk 31 288, nr. 1103).

De Minister heeft deze vragen beantwoord bij brief van 2 april 2024. Vragen en antwoorden zijn hierna afgedrukt.

De fungerend voorzitter van de commissie,
Michon-Derkzen

De griffier van de commissie,
Morrin

Vraag 1

Heeft u een overzicht van de opleidingen die gebruik maken van decentrale loting?

Antwoord 1

Nee, ik heb geen volledig beeld van het aantal numerus fixus-opleidingen dat gebruik maakt van loting. De inrichting van selectieprocedures en daarbij het eventueel gebruik van loting als instrument, wordt nu niet landelijk geregistreerd. Instellingen geven in het systeem van decentrale selectie namelijk zelf vorm aan hun selectieprocedure. Vanaf 1 september 2023 is het voor instellingen mogelijk om gebruik te maken van loting (gewogen of ongewogen) voor bacheloropleidingen. In het voorjaar van 2024 werken instellingen, in afstemming met de medezeggenschap, aan de selectieprocedures voor het volgende studiejaar 2024–2025. Een aantal opleidingen heeft bekend gemaakt gebruik te gaan maken van loting. Zo kondigde de Rijksuniversiteit Groningen aan dat ongewogen loting de standaard wordt voor opleidingen met een numerus fixus vanaf studiejaar 2025–2026. Er zijn ook opleidingen die voor het studiejaar 2024–2025 overgaan op loting. Voorbeelden zijn de opleidingen Psychologie en Gezondheid en Leven van de Vrije Universiteit en Psychologie van de Universiteit Utrecht. Ik zal bezien hoe het gebruik van decentrale loting (gewogen en ongewogen) samen met de onderwijskoepels Vereniging Hogescholen (VH) en UNL (Universiteiten van Nederland) kan worden gemonitord in de toekomst.

Vraag 2

Heeft u een overzicht van de opleidingen die gebruik maken van het Klaas-Vissermodel?

Antwoord 2

Nee, zie het antwoord op vraag 1.

Vraag 3

Zijn er opleidingen / instellingen die de (culturele of sociaal economische) achtergrond van studenten gebruiken bij decentrale selectie?

Antwoord 3

Er zijn mij geen signalen bekend van opleidingen die selecteren op basis van achtergrondkenmerken, zoals culturele of sociaaleconomische achtergrond. Dit zou strijdig zijn met wet- en regelgeving. Het gebruiken van achtergrondkenmerken in decentrale selectie is immers niet toegestaan. Decentrale selectie dient op grond van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) uitsluitend plaats te vinden op basis van ten minste twee kwalitatieve criteria, een combinatie van twee kwalitatieve criteria en loting of ongewogen loting. Kwalitatieve criteria zeggen iets over de kwaliteiten van een aspirant-student, zoals cognitieve vaardigheden, cijfers, motivatie, visie en verwachting van de opleiding of vakkennis.

Vraag 4

Is er onderzoek gedaan naar de link tussen studiesucces en de keuze voor selectie of loting?

Antwoord 4

Ik ben bekend met onderzoek van de Universiteit Maastricht waaruit een positief effect bleek van een goed ontworpen selectieprocedure op het studiesucces ten opzichte van een lotingsprocedure.¹ Studenten die in de onderzochte periode deelnamen aan decentrale selectie vielen minder uit en switchten minder van opleiding in vergelijking met een cohort studenten dat eerder deelnam aan loting. In ander onderzoek wordt echter geconcludeerd dat de verschillen in studieprestaties klein zijn bij een vergelijking tussen studenten die in het verleden zijn toegelaten op basis van loting en studenten die zijn toegelaten op basis van selectie.² In de toekomst kan nader onderzocht worden welk effect het gebruik van decentrale loting heeft op het studiesucces van studenten. Daarbij wil ik graag benoemen dat alle kandidaten met de juiste vooropleiding (havo, vwo- of mbo-diploma) in principe in staat worden geacht om de opleiding succesvol te doorlopen.

Vraag 5

Welke stappen hebben onderwijsinstellingen zelf al gezet om selectiecriteria beter wetenschappelijk te onderbouwen?

Antwoord 5

In mijn Kamerbrief over selectie in het hbo en wo heb ik beschreven dat universiteiten actief zijn in een onderzoeksnetwerk selectie van UNL. Dit onderzoeksnetwerk heeft in 2023, samen met de Expertgroep Toegankelijkheid Hoger Onderwijs (ETHO), een bijdrage geleverd aan het Handboek Selectie Hoger Onderwijs (hierna: Handboek selectie) dat is gebaseerd op de meest recente wetenschappelijke inzichten over selectie. Universiteiten zijn verenigd in een leergang over decentrale selectie waarin ze kennis uitwisselen en onderling feedback organiseren gericht op betere onderbouwing van hun selectieprocedures. Universiteiten werken daarnaast ook aan een kader voor selectie in de bachelor waarin ze met elkaar nadere afspraken maken over de onderbouwing, transparantie en evaluatie van selectieprocedures. Dit kader publiceren ze voor de zomer. In mei 2024 organiseert de Vereniging Hogescholen een symposium over selectie met daarin aandacht voor wetenschappelijke inzichten.

Vraag 6

Op welke manier kunnen instellingen tot een kwantitatief oordeel komen over de geschiktheid van een student in relatie tot de opleiding, als zij, zoals u voorstelt, gebruik maken van samenwerkingsopdrachten en de reflectie daarop in de selectie?

Antwoord 6

De beoordeling van een opdracht of toets kan op verschillende manieren worden ingevuld door opleidingen. Voor de beoordeling van een zogenaamde situatie-beoordelingstest wordt bijvoorbeeld vaak een expert-gebaseerde score gehanteerd; een referentiegroep van experts uit het werkveld of docenten uit de opleiding beoordelen dan wat een passende reactie zou zijn. Bij de selectie voor de opleidingen van de Academie Verloskunde in Amsterdam en Groningen wordt bijvoorbeeld een capaciteitstoets gebruikt. Kandidaten worden in die selectieprocedure

¹ Schreurs, S. (2020). Selection for Medical School: the quest for validity. Universiteit Maastricht.

² Schripsema, N. R. (2017). Medical student selection: Effects of different admissions processes. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. Rijksuniversiteit Groningen.

gevraagd om feedback te geven aan een andere kandidaat. Daarnaast moeten ze reflecteren op de feedback die ze zelf ontvangen. Hierbij staat de vaardigheid van het geven van feedback (en de cognitieve processen die daarbij horen, zoals evalueren) centraal.³ Dit sluit aan bij de vaardigheden die worden gevraagd in de opleiding. Het is belangrijk om in de beoordeling aan te sluiten op de wijze waarop de beoordeling plaatsvindt binnen de opleiding. In het Handboek selectie wordt ook benadrukt dat opleidingen hun selectieprocedure dienen af te stemmen op de inhoud van de opleiding, zoals leerdoelen, toetsing en eindtermen. Wanneer er in een opleiding veel wordt gewerkt met samenwerkingsopdrachten waarin vaardigheden zoals communicatie en samenwerking belangrijk zijn, is het relevant om daar rekening mee te houden tijdens de selectieprocedure.

Vraag 7

Ziet u een mogelijke tegenstelling tussen het gebruik van decentrale loting en het stimuleren van studiesucces en doelmatig opleiden?

Antwoord 7

Nee, deze tegenstelling zie ik niet. In het systeem van decentrale selectie is het aan de opleidingen zelf om de meest gepaste selectieprocedure te kiezen. Het is namelijk niet altijd mogelijk voor opleidingen om op basis van twee kwalitatieve selectiecriteria vast te stellen welke kandidaat *wel* en welke *niet* geschikt is voor een opleiding. In dat soort gevallen kan het gebruik van loting (gewogen of ongewogen) rechtvaardiger zijn. Het is aan de opleiding om die afweging te maken, in samenspraak met de medezeggenschap. Aspirant-studenten die via loting zijn toegelaten hebben de juiste vooropleidingseisen en worden daarmee in staat geacht om de opleiding succesvol af te ronden.

Vraag 8

Bent u van mening dat decentrale selectie voor sommige opleidingen wenselijk kan zijn? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?

Vraag 9

Bent u van mening dat decentrale loting voor sommige opleidingen onwenselijk kan zijn? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 8 en 9

Als het gaat om het hanteren van een numerus fixus ben ik van mening dat opleidingen hier zeer terughoudend mee moeten omgaan. Dit vanwege de impact van decentrale selectie op de toegankelijkheid van het hbo en wo. Sommige opleidingen hebben echter een beperkte capaciteit en dienen deze schaarse plekken uit noodzaak te verdelen via decentrale selectie. Het is vervolgens aan de opleidingen of ze kiezen voor decentrale selectie op basis van twee kwalitatieve criteria, ongewogen loting, of een combinatie van loting en selectie. Daarin is het van belang dat rekening wordt gehouden met kansengelijkheid. Het is aan opleidingen zelf, en niet aan mij, om te bepalen of het gebruik van loting wel of niet wenselijk is. Decentrale loting is toegevoegd aan het selectie-instrumentarium van instellingen zodat zij hier zelf een afgewogen keuze in kunnen maken. In de praktijk constateer ik dat het instrument voorziet in een behoefte.

³ Schreurs et al. Handboek Selectie Hoger Onderwijs, 80.

Vraag 10

Kunt u schetsen hoe het BSA⁴, in de praktijk, in het mbo⁵ gebruikt wordt?

Antwoord 10

Het doel van het (bindend) studieadvies in het mbo is ervoor zorgen dat studenten met de juiste begeleiding een passende opleiding kunnen voltooien. Het is de bedoeling dat studenten één of meer studievoortgangsgesprekken krijgen, en vervolgens een studieadvies in het eerste jaar van de opleiding. Hierbij moet rekening worden gehouden met de persoonlijke omstandigheden van de student. Bij onvoldoende studievoortgang en een dreigend negatief studieadvies moet de student al een schriftelijke waarschuwing hebben gekregen, waarbij de student voldoende tijd moet hebben om zichzelf te verbeteren. Bij een positief advies kan de student de opleiding vervolgen. Een negatief advies kan voor de student bindend of niet-bindend zijn. Bij een negatief bindend studieadvies wordt de student meestal begeleid naar een alternatieve opleiding, binnen of buiten dezelfde school. Uit de monitor van de wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht bleek dat de uitvoering van het bsa de afgelopen jaren niet altijd in lijn is met het doel van het instrument. Ik neem verschillende maatregelen om de uitvoering van het bsa door scholen te verbeteren. Dit blijf ik de komende jaren monitoren. In de zomer zal ik uw Kamer informeren over de nieuwe rapportage van de monitor vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht.

Vraag 11

Wat is het effect van het afschaffen van het BSA op universitaire opleidingen op studiesucces? Is hier onderzoek naar gedaan?

Antwoord 11

Er is voor zover bij mij bekend geen onderzoek gedaan naar het effect van afschaffing van het bindend studieadvies (bsa). Alle universiteiten passen (een vorm van) het bsa toe. Er zijn slechts enkele universitaire opleidingen zonder bsa. Er is daarom bij universiteiten geen onderzoek gedaan naar effecten van het afschaffen van het bsa. Wel zijn er onderzoeken uitgevoerd naar effecten van het bsa op zaken als uitval, switch en studierendement. Het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO) heeft hier een overzicht van opgesteld.⁶

Vraag 12

Wat is het effect van het afschaffen van het BSA op de betrokkenheid van studenten in hun eerste studiejaar bij de opleiding? Is hier onderzoek naar gedaan?

Antwoord 12

Er is voor zover mij bekend geen onderzoek gedaan naar de effecten van een afschaffing van het bsa op de betrokkenheid van studenten in het eerste studiejaar bij hun opleiding.

⁴ BSA: bindend studieadvies

⁵ mbo: middelbaar beroepsonderwijs

⁶ Zie: <https://www.onderwijskennis.nl/kennisbank/toegankelijkheid-goede-studievoortgang-voor-alle-studenten-in-het-hoger-onderwijs#bindend-studieadvies-bsa-en-het-effect-op-toegankelijkheid>

Vraag 13

Wat vindt u van het «Handboek Selectie Hoger Onderwijs» van universiteiten en hogescholen? Komt de door onderwijsinstellingen ontwikkelde leergang voor selectieprofessionals tegemoet aan uw ideeën bij het bestrijden van kansenongelijkheid?

Antwoord 13

Zoals ik in mijn brief heb beschreven ben ik zeer positief over het Handboek selectie. Dit handboek en de leergang van UNL kunnen behulpzaam zijn bij het bestrijden van kansenongelijkheid in selectieprocedures. Beide initiatieven tonen aan dat er inmiddels veel beschikbare kennis is over decentrale selectie en over het bestrijden van kansenongelijkheid, bijvoorbeeld door het zorgvuldig vormgeven van selectieprocedures en het voorkomen van onbedoelde bevoordeling (bias) in selectie-instrumenten. Het is goed om te zien dat professionals samenwerken om de kennis om te zetten in de praktijk en onderling hun selectieprocedures tegen het licht houden. Het streven naar meer kansengelijkheid is een lerend proces waarbij er een grote opgave ligt voor selecterende opleidingen in het hbo en wo.

Vraag 14

Bent u het eens met de stelling dat het bereiken van de best mogelijke gezondheidszorg een belangrijkere plek zou moeten krijgen in het selectiebeleid dan momenteel het geval is? Zo ja, hoe gaat u dit bewerkstelligen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 14

Het is aan instellingen zelf om, samen met het beroepenveld, een visie te ontwikkelen op de gezondheidszorg van de toekomst, en de inhoud van de opleiding en eindtermen hier passend op in te richten. Vervolgens is het belangrijk dat de selectieprocedure afgestemd is op de inhoud van de opleiding en dat de competenties die in de toekomst worden gevraagd van zorgprofessionals voldoende aandacht krijgen in de opleiding en selectie. Het is aan opleidingen zelf om in selectieprocedures bepaalde kwaliteiten van aspirant-studenten te herkennen en te waarderen. Mijn indruk is dat geneeskundeopleidingen hier zelf reeds actief aan werken.

Vraag 15

Kunt u aangeven volgens welke wet- en regelgeving de huidige kansenongelijkheid blijkbaar legaal is en geen overtreding van bestaande wetgeving?

Antwoord 15

Onbedoeld worden bepaalde groepen studenten nu benadeeld in de selectieprocedures, bijvoorbeeld door bias in selectie-instrumenten. Hoewel dat onwenselijk is, betreft het nog geen overtreding van wetgeving door instellingen. Decentrale selectie dient, conform de WHW, altijd plaats te vinden op basis van ten minste twee kwalitatieve criteria of een combinatie van twee kwalitatieve criteria en loting of ongewogen loting. Het is wel mogelijk dat bepaalde criteria en bijbehorende selectie-instrumenten een negatief effect hebben op kansengelijkheid. Het is belangrijk dat opleidingen kansenongelijkheid zoveel mogelijk tegengaan; dat is een lerend proces. In het bestuursakkoord met de onderwijskoepels Vereniging Hogescholen (VH) en Universiteiten van Nederland (UNL) heb

ik daarom afgesproken dat opleidingen in selectieprocedures rekening houden met kansengelijkheid.⁷

Vraag 16

Wat is nodig om op korte termijn kansengelijkheid in de selectie in het hoger onderwijs te garanderen, in plaats dat dit te zeer als vrijblijvende optie wordt beschouwd?

Antwoord 16

Dat bepaalde groepen momenteel onbedoeld benadeeld worden in selectieprocedures vind ik zeer onwenselijk. Het compleet uitbannen van ongelijkheid kan ik echter niet garanderen. Met kansengelijkheid in selectie bedoel ik dat de kans op toegang tot het hbo en wo enkel afhankelijk is van de capaciteiten en inzet van aspirant-studenten en niet van bijvoorbeeld hun (culturele) achtergrond of het inkomen of opleidingsniveau van de ouders.⁸ Dit is niet volledig uit te bannen omdat naast formele drempels in de selectieprocedure, hier ook informele drempels spelen, zoals zelfselectie en de invloed van schaduwonderwijs. In mijn brief heb ik beschreven welke stappen instellingen dienen te zetten om rekening te houden met bias in selectie-instrumenten, hoe ze schaduwonderwijs en zelfselectie bij studenten kunnen tegengaan. Opleidingen hebben bovendien de mogelijkheid om gebruik te maken van ongewogen loting in combinatie met een goede voorlichting. Ook dan kan het alsnog voorkomen dat jongeren afzien van aanmelding voor een selecterende opleiding omdat ze liever kiezen voor een opleiding met een drempelloze instroom.

Vraag 17

Kent u het artikel⁹ in de Volkskrant van Charisma Hehakaya, oprichter van het Eerstegeneratiefonds? Zo ja, hoe verhoudt uw brief zich tot dit artikel over eerstegeneratiestudenten en de kansengelijkheid in de selectie voor deze groep kandidaten?

Antwoord 17

Ja, ik ben bekend met het artikel. Ik onderschrijf de onderliggende doelen uit het artikel en vind de aandacht voor de positie van eerste generatiestudenten zeer belangrijk. Mevrouw Hehakaya pleit in haar artikel ook voor het, in haar woorden, voortrekken van eerstegeneratiestudenten in selectieprocedures. Het is momenteel echter niet toegestaan om in de decentrale selectie achtergrondkenmerken, zoals het opleidingsniveau van ouders, mee te wegen. Voorkeursbeleid op basis van achtergrondkenmerken zoals geslacht, woonplaats, afkomst of sociaal economische achtergrond is evenmin toegestaan. Zoals beschreven in mijn brief is het eventueel mogelijk maken van voorkeursbeleid een afweging voor een volgend kabinet. In mijn brief heb ik hierbij eveneens gewezen op de risico's die gepaard gaan met dit beleid. Uit onderzoek naar corrigerende selectie in het Verenigd Koninkrijk blijkt bijvoorbeeld dat het in de praktijk

⁷ Kamerstukken II 2021/22, 31 288, nr. 969

⁸ Inspectie van het Onderwijs, Selectie in het hoger onderwijs: criteria instrumenten en borging van kansengelijkheid (2023)

⁹ de Volkskrant, 10 maart 2024, «Maak het voortrekken van eerstegeneratie-studenten wettelijk mogelijk»

voor instellingen lastig is om objectief vast te stellen welke kandidaten tot de categorie eerstegeneratiestudent behoren.¹⁰

In mijn brief heb ik daarnaast aangekondigd om, naar aanleiding van de motie Peters, te onderzoeken hoe meer aandacht kan worden besteed aan eerste generatiestudenten in het hbo en wo.¹¹ Hierover voer ik overleg met de instellingen en kijk ook naar wat er in de praktijk al wordt georganiseerd ter ondersteuning van eerste generatiestudenten. Ik verwacht het onderzoek na de zomer afgerond te hebben en het voor het eind van dit jaar met een beleidsreactie aan uw Kamer aan te bieden.

Vraag 18

Wat vindt u van de gesignaleerde dalende instroom van Caribische studenten? Geldt voor Caribische studenten gelijke toegang tot het hoger onderwijs in het Koninkrijk? Onderschrijft u het belang van gelijke toegang tot het onderwijs en de arbeidsmarkt voor deze groep Nederlandse studenten? Zo ja, welke maatregelen neemt u zich voor om voor deze studenten gelijke toegang te waarborgen?

Antwoord 18

Voor aspirant-studenten uit het Caribisch deel van het Koninkrijk geldt een gelijke toegang tot het hbo en wo. Opleidingen met selectie zijn momenteel al wettelijk verplicht om rekening te houden met de belangen van Caribische aspirant-studenten in de selectieprocedure. Opleidingen bieden bijvoorbeeld de mogelijkheid aan om online deel te nemen aan de selectieprocedure of organiseren een deel van de selectieprocedure op een van de eilanden. Uit de Monitor beleidsmaatregelen 2022–2023 blijkt een lichte daling van de algehele instroom van aspirant-studenten in studiejaar 2022–2023 uit het Caribisch Gebied, ten opzichte van studiejaar 2021–2022.¹² Na een lichte stijging van de instroom, na de coronapandemie, is de instroom ongeveer gelijk aan de jaren voor corona.

Met de andere landen uit het Koninkrijk werk ik al een aantal jaar actief aan het verbeteren van in- en doorstroom van Caribische studenten. Bijvoorbeeld door aandacht te besteden aan studiekeuze en het voorkomen van uitval en switch. Vanuit het Ministerieel Vierlandenoverleg Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is er besloten door de Caribische universiteiten, eventueel in samenwerking met Nederlandse hogescholen en universiteiten, een pre-academic year te laten (door-)ontwikkelen in een gezamenlijk «Caribbean academic foundation year (CAFY)», zodat er voor Caribische studenten een betere aansluiting is op een vervolgstudie. Op de langere termijn zullen elementen van het CAFY worden geïntegreerd in het curriculum van het voortgezet onderwijs als het gaat om de voorbereiding op het vervolgonderwijs.

Samen met de Staatssecretaris van VWS heb ik specifiek de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt in het zorgdomein laten onderzoeken, mede vanwege zorgen over de instroom in selecterende opleidingen met een numerus fixus. We hebben dit rapport op 8 februari 2024 aangeboden aan uw Kamer en sturen later in het voorjaar een beleidsreactie op dit onderzoek.¹³

¹⁰ Boliver, Vikki & Gorard, Stephen & Siddiqui, Nadia. (2022). Who counts as socioeconomically disadvantaged for the purposes of widening access to higher education?. *British Journal of Sociology of Education*. 43. 1–26.

¹¹ Kamerstukken II 22/23 36 200 VIII, nr. 248

¹² Researchned (2023), Monitor Beleidsmaatregelen hoger onderwijs 2022–2023, 36.

¹³ Kamerstukken II 2023/24, 29 282, nr. 556

Uiteraard onderschrijf ik het belang van de toegang tot het hbo en wo in Europees Nederland voor studenten uit het Caribisch deel van het Koninkrijk. Samen met de andere CAST landen werk ik aan het verbeteren van de aansluiting tussen het Caribisch gebied en het hbo en wo in Europees Nederland.

Vraag 19

Heeft u gesproken met vertegenwoordigers van groepen kandidaten die momenteel lagere kansen hebben in de selectie, om hun feedback mee te nemen in de ontwikkeling van mogelijk beleid ten aanzien van kansenongelijkheid in de selectie? Zo ja, met welke vertegenwoordigers? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 19

In de voorbereiding op deze brief heb ik gesproken met diverse vertegenwoordigers van studenten en experts op het gebied van selectie. Naast de vertegenwoordigende studentenorganisaties ISO, LSVb, Stip Studentenplatform en de Geneeskundestudent heb ik gesproken met studenten uit de medezeggenschap over hun voorbereiding op decentrale selectie en de effecten van selectie op de cultuur binnen de opleiding en de gevolgen ervan op hun welzijn. Onder die vertegenwoordigers bevonden zich ook studenten uit verschillende groepen die lagere kansen hebben in selectie op basis van verschillende onderzoeken. Tijdens mijn bezoek aan het Caribisch gebied in januari 2023 heb ik voorts gesproken met scholieren en afgestudeerde studenten die hebben deelgenomen aan decentrale selectie.

Vraag 20

Bent u bekend met de Stichting Medician (Medician), die gratis begeleiding biedt aan specifieke groepen kandidaten voor opleidingen geneeskunde en tandheelkunde die momenteel lagere kansen hebben om geselecteerd te worden? Zo ja, wat doet u om dit soort grassroots initiatieven te ondersteunen?

Antwoord 20

Ik ben bekend met het werk van Stichting Medician. Hoewel ik de missie van de stichting van harte onderschrijf en het een mooi initiatief is stemt het mij tegelijkertijd enigszins droevig. Als opleidingen hun selectieprocedure zo inrichten dat extra training of voorbereiding naast het behalen van je vo-of mbo-diploma overbodig is, dan zou het werk van Stichting Medician niet nodig moeten zijn. In de praktijk zie ik dat instellingen, zoals geneeskunde aan de VU en het Erasmus MC, zelf onbetaalde trainingen organiseren voor aspirant-studenten. Het is aan onderwijsinstellingen zelf om rekening te houden met kansengelijkheid in selectieprocedures en in dat kader initiatieven zoals Medician eventueel te ondersteunen.

Vraag 21

Wat gaat u concreet doen met de resultaten uit het onderzoek «Inequality of opportunity in selection procedures limits diversity in higher education: An intersectional study of Dutch selective higher education programs», en hoe gaan deze resultaten gebruikt worden om de noodzakelijke veranderingen in de huidige selectiepraktijk te bewerkstelligen? Wat gaat u bijvoorbeeld doen met selecterende opleidingen die hun huidige selectiemethoden en procedures willen behouden, ondanks het feit dat zij

niet kunnen garanderen dat deze methoden en procedures vrij zijn van kansenongelijkheid?

Antwoord 21

De uitkomsten van het aangehaalde onderzoek sluiten aan bij eerdere onderzoeksresultaten over decentrale selectie en kansenongelijkheid. De resultaten tonen aan dat decentrale selectie kansenongelijkheid met zich mee kan brengen en dat dit niet altijd uit te sluiten is. In mijn brief heb ik beschreven welke stappen instellingen dienen te zetten om kansengelijkheid in selectieprocedures te vergroten. Het is aan instellingen om de beschikbare kennis uit het Handboek selectie om te zetten in de praktijk. Dat is een lerend proces. Zoals aangekondigd in mijn brief laat ik een verplichte onderbouwing en toetsing van selectieprocedures verder onderzoeken. Een onderbouwing en evaluatie van selectieprocedures dient om bias in selectie zoveel mogelijk te voorkomen. Instellingen kunnen daarnaast ook overgaan op ongewogen loting. Decentrale selectie biedt echter soms juist ook kansen om de kwaliteiten van niet traditionele kandidaten te waarderen. Het is dan van belang om een combinatie van selectie-instrumenten te hanteren die een breed palet aan vaardigheden meten die belangrijk zijn voor de opleiding.

Vraag 22

Kunt u schetsen hoe universiteiten in de selectie van studenten gebruik maken van de beschikbare wetenschappelijke kennis?

Antwoord 22

Zoals beschreven in mijn eerdere brief is er binnen de universiteiten al een aantal jaar een onderzoeksnetwerk selectie actief dat heeft gewerkt aan een Handboek selectie. Dit handboek bevat de meest recente wetenschappelijke inzichten op het gebied van decentrale selectie. Alle universiteiten nemen deel aan een leergang van UNL om de inzichten uit het handboek in de praktijk te vertalen. De universiteiten werken daarnaast samen aan een kader voor selectie in de bachelor. In dit kader maken ze afspraken over de vormgeving van de selectieprocedure en de evaluatie hiervan. UNL verwacht dit kader voor de zomer te publiceren. De ETHO werkt aan een digitale tool voor de evaluatie van selectieprocedures. Instellingen kunnen deze tool gebruiken om, op basis van wetenschappelijke inzichten, hun procedures te evalueren.

Vraag 23

Hoe kan kennis en inzicht in hoe kansenongelijkheid in selectie werkt verder worden vergroot? Welke concrete acties en maatregelen neemt u zich voor om vertrouwen in en zelfregie van onderwijsinstellingen nader in te vullen?

Antwoord 23

In de afgelopen jaren is de kennisbasis over selectie en kansenongelijkheid sterk uitgebreid, bijvoorbeeld met de ontwikkeling van het Handboek selectie. Ik blijf het gesprek over selectie en kansengelijkheid actief voeren met de onderwijskoepels en wijs daarbij op de afspraken die zijn gemaakt in het Bestuursakkoord Hoger Onderwijs.¹⁴ In aanvulling op deze afspraak zal ik, zoals aangekondigd in de Kamerbrief, nader onderzoeken hoe invulling kan worden gegeven aan een verplichte

¹⁴ Kamerstukken II 2021/22, 31 288, nr. 969

onderbouwing van selectieprocedures en externe toetsing. Dit zal ik doen in afstemming met de onderwijskoepels UNL en VH om dit zo goed als mogelijk te laten aansluiten bij bestaande activiteiten.

Vraag 24

Onderschrijft u de stelling dat kansenongelijkheid in de selectie niet wordt veroorzaakt door onder advisering op de basisschool, maar door de ongelijkheid in de selectie zelf? Zo ja, kan u verduidelijken wat u bedoelt met «afwegingen rondom selectie in het hbo¹⁵ en wo¹⁶ dienen daarom in samenhang te worden gezien met selectiemomenten in het funderend onderwijs»?

Antwoord 24

Ja, deze stelling onderschrijf ik. Het is echter goed om te benoemen dat ongelijkheid in het onderwijs op meerdere momenten een rol speelt. Kansenongelijkheid in onze samenleving ontstaat al in de wieg. Ongelijkheid wordt beïnvloed door veel verschillende factoren, bijvoorbeeld door het opleidingsniveau van ouders of de wijk waarin je als kind opgroeit. Daar waar wordt geselecteerd, in het onderwijs of op de arbeidsmarkt bestaat een risico op kansenongelijkheid. In mijn brief heb ik daarom benoemd dat er bij afwegingen om opleidingen in de toekomst eventueel meer ruimte te bieden om te selecteren, dat in samenhang moet worden gezien met andere selectiemomenten in het gehele onderwijsstelsel.

Vraag 25

Kunt u aangeven welke instrumenten worden bedoeld met deze «andere instrumenten»?

Antwoord 25

In mijn brief schets ik de mogelijkheid om in de toekomst voorkeursbeleid in selectie mogelijk te maken. Dit vereist een wijziging van de WHW. Het is aan een volgend kabinet om hierover een besluit te nemen. Bij het wijzigen van de wet moet worden aangetoond dat er niet ook andere (minder ingrijpende) instrumenten zijn om hetzelfde doel, in dit geval het verminderen van kansenongelijkheid, te bereiken. In mijn brief schets ik een aantal andere maatregelen die door opleidingen genomen kunnen worden om gelijke kansen te bevorderen. Bijvoorbeeld het tegengaan van bias en het evalueren van selectieprocedures hierop. Om zelfselectie te voorkomen kunnen opleidingen bovendien transparanter zijn richting kandidaten en er in hun voorlichting rekening mee houden zodat kandidaten zich niet onnodig laten afschrikken.

Vraag 26

Kunt u aangeven waarom het bevorderen van gelijke kansen in het onderwijs «een zorgvuldige afweging en maatschappelijk debat» vergt over mogelijke andere instrumenten om dit doel te bereiken?

Antwoord 26

Hier wordt specifiek verwezen naar een passage in de Kamerbrief over het wettelijk mogelijk maken van corrigerende selectie in de toekomst.

¹⁵ hbo: hoger beroepsonderwijs

¹⁶ wo: wetenschappelijk onderwijs

Momenteel is het niet toegestaan om achtergrondkenmerken mee te wegen in de selectie om te corrigeren voor ongelijkheid die eerder is ontstaan. Het geven van ruimte aan instellingen om achtergrondkenmerken mee te wegen in selectie vergt een zorgvuldige afweging en een maatschappelijk debat. Bijvoorbeeld over de proportionaliteit van deze maatregel en of er niet minder ingrijpende instrumenten zijn om hetzelfde doel (kansengelijkheid) te bereiken. Zie hiervoor ook het antwoord op vraag 25. Daarnaast is het de vraag welke groepen en kenmerken in aanmerking komen. Het roept ook vragen op over wat dan objectieveerbare en transparante indicatoren (geslacht, sociaaleconomische achtergrond, opleidingsniveau van ouders) zijn om op te selecteren en over de wijze van ontsluiting en registratie van deze kenmerken.

Vraag 27

Kunt u reflecteren op de vraag of de huidige significant hogere kansen voor o.a. kandidaten zonder migratieachtergrond en een hogere sociaaleconomische positie niet óók in feite een vorm van voorkeursbeleid zijn, maar dan voor de groep die nu de meerderheid van kandidaten en studenten in het hoger onderwijs vormt?

Antwoord 27

Opleidingen dienen hun selectieprocedure vorm te geven op basis van ten minste twee kwalitatieve criteria. In de selectieprocedure is het uitgangspunt dat aspirant-studenten worden getoetst op basis van kwaliteiten en niet op basis van achtergrondkenmerken. Momenteel kunnen, door de inrichting van de procedure bepaalde groepen, onbewust en onbedoeld worden benadeeld. Dat is zeer onwenselijk. Er zijn echter geen opleidingen die kandidaten zonder migratieachtergrond of kandidaten met een hogere sociaaleconomische positie bewust bevoordelen en hiervoor beleid hebben ontwikkeld. Het is ook niet toegestaan om achtergrondkenmerken mee te wegen. Het is daarom belangrijk dat opleidingen zich bewust zijn van potentiële bias die kan ontstaan bij het gebruik van bepaalde selectie-instrumenten en daar hun procedure op aanpassen.

Vraag 28

Zijn er experts in Nederland of het buitenland geconsulteerd met betrekking tot de verschillende mogelijke vormen van corrigerende selectie, zoals contextualized admissions? Zo ja: welke experts zijn dit en wat is er binnen het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap met hun kennis en aanbevelingen gedaan, in het bepalen van de huidige positie («of we voorkeursbeleid in selectieprocedures in de toekomst willen toestaan en in welke vorm eventueel, is aan een nieuw kabinet»). Zo nee: bent u van plan om met experts te praten over corrigerende selectie, en zo ja, op welke termijn bent u van plan? En welke experts wilt u dan vragen om hun advies?

Antwoord 28

In de voorbereiding van deze brief zijn meerdere experts geraadpleegd met expertise op het gebied van toegankelijkheid en selectie. In de gesprekken met experts en met studenten is gewezen op corrigerende selectie en de wijze waarop er in het buitenland, bijvoorbeeld het Verenigd Koninkrijk, mee wordt gewerkt. Voor de zomer spreek ik opnieuw met een aantal experts op het gebied van decentrale selectie, waarbij er ook onderzoekers aanwezig zijn met expertise op dit gebied.

Zoals ik in mijn brief schrijf kan ik me vinden in het achterliggende doel van corrigerende selectie: het vergroten van gelijke kansen. Los van de vraag of corrigerende selectie in bepaalde gevallen gerechtvaardigd is, zijn er ook andere afwegingen. Ten eerste werpt het de vraag op welke achtergrondkenmerken moeten worden meegewogen in selectie en welke achtergrondkenmerken niet. Ten tweede blijkt uit onderzoek naar corrigerende selectie in het Verenigd Koninkrijk dat het niet eenvoudig is om indicatoren voor bepaalde achtergrondkenmerken vast te stellen. Zo wordt in het Verenigd Koninkrijk gekeken naar postcode gebied om vast te stellen of een kandidaat behoort tot een lagere sociaal- economische positie en dienen kandidaten zichzelf te identificeren als eerste generatie student. Achtergrondkenmerken zijn zo lastig objectief vast te stellen voor instellingen en het is niet eenvoudig om op basis van dit soort gegevens voorkeursbeleid te rechtvaardigen.¹⁷

Het mogelijk maken van voorkeursbeleid is ook een normatieve afweging die niet alleen gemaakt kan worden op basis van wetenschappelijke inzichten en door middel van het raadplegen van experts. Bovendien is er weliswaar veel onderzoek gedaan naar selectie, maar is er geen consensus over een onderwerp als corrigerende selectie. Het vraagstuk kent een hoge mate van politieke gevoeligheid en het is om die reden aan een volgend kabinet, om in samenspraak met uw Kamer, een beslissing te nemen over de vraag of voorkeursbeleid in de toekomst wel of niet mogelijk moet worden gemaakt.

Vraag 29

Wat is uw advies aan uw opvolger in een nieuw kabinet op het onderwerp van contextualized admissions en andere vormen van corrigerende selectie?

Antwoord 29

Het past niet bij mijn rol om een nieuw kabinet te adviseren over dit onderwerp. In mijn Kamerbrief, en in deze antwoorden op de vragen van uw Kamer, heb ik de vraagstukken en afwegingen omtrent selectie voor uw Kamer en voor een nieuw kabinet uiteengezet.

Vraag 30

De diversiteit van de studentenpopulatie nam af sinds de invoering van decentrale selectie in 2017, ziet u een toename van diversiteit sinds 2023, toen opleidingen de mogelijkheid kregen om te kiezen voor loting, al dan niet in combinatie met kwalitatieve selectiecriteria?

Antwoord 30

Deze gegevens zijn nog niet bekend. De eerste opleidingen hebben nog maar recent aangekondigd om over te gaan op decentrale loting. In de komende jaren zal het door het gebruik van loting door bepaalde opleidingen mogelijk worden om een vergelijking te maken.

¹⁷ Boliver, Vikki & Gorard, Stephen & Siddiqui, Nadia. (2022). Who counts as socioeconomically disadvantaged for the purposes of widening access to higher education?. *British Journal of Sociology of Education*. 43. 1–26.

Vraag 31

Is het voor alle opleidingen mogelijk om selectie-instrumenten te gebruiken die niet trainbaar zijn om zo studenten die zich geen betaalde training kunnen veroorloven niet te benadelen?

Antwoord 31

Opleidingen kunnen maatregelen nemen om de invloed tot een minimum te beperken. Het is echter niet helemaal uit te sluiten dat kandidaten zich tegen betaling kunnen voorbereiden en er zo ongelijkheid ontstaat. In het Handboek selectie wordt per selectie-instrument uiteengezet in hoeverre instrumenten gevoelig zijn voor training. Zoals beschreven in mijn brief is het belangrijk om zoveel mogelijk te voorkomen dat selectie instrumenten vatbaar zijn voor training. Er zijn ook instellingen, zoals de Erasmus Universiteit, die zelf kosteloos ondersteuning en voorbereiding aanbieden aan kandidaten. Uit recent onderzoek blijkt ook dat gratis voorbereidingsactiviteiten een positief verband houden met selectie-uitkomsten en mogelijk ook op diversiteit.¹⁸

Vraag 32

Er wordt gesteld dat door meer nadruk te leggen op vaardigheden als communicatie of samenwerking selectie minder trainbaar is, maar in hoeverre zijn deze competenties voor alle opleidingen relevant en loopt men niet het risico een verkeerd selectieprofiel te hanteren door een nadruk op deze vaardigheden?

Antwoord 32

Opleidingen dienen hun selectieprocedure af te stemmen op de inhoud van de eigen specifieke opleiding en de beoogde leerdoelen. In opleidingen waarin communicatie en samenwerking belangrijke competenties zijn ligt het voor de hand om dit mee te nemen in de selectie. In andere opleidingen ligt de nadruk op andere leerdoelen en ligt het voor de hand die mee te nemen in de procedure. Bijna alle selectie-instrumenten hebben een risico in zich op bias, en sommige instrumenten zijn meer vatbaar voor training dan andere. Het is voor opleidingen goed om daar bewust van te zijn van de mogelijke bias per selectie-instrument. Het Handboek selectie biedt per selectie-instrument inzicht in deze risico's.

Vraag 33

Kun u verklaren waarom het aantal voltijdbacheloropleidingen in het hbo en wo met een numerus fixus in de laatste jaren gestegen is?

Antwoord 33

Het aantal opleidingen met een numerus fixus fluctueert door de jaren heen. Van 2017 tot en met 2019 nam het aantal bacheloropleidingen met een numerus fixus licht toe. Gevolgd door twee jaar (2020 en 2021) waarin het aantal bacheloropleidingen met een numerus fixus afnam. In 2022 nam het aantal weer toe. Een toename is te verklaren door toestroom tot bepaalde opleidingen. Zo waren er vier hbo-bacheloropleidingen Vastgoed en Makelaardij die in 2022 een fixus invoerden vanwege toegenomen populariteit.

¹⁸ Fikrat-Wevers (2023) Selection and Student Diversity The impact of tools, preparatory activities and applicant acceptance in health professions education

Vraag 34

Welke opleidingen zijn in 2023–2024 gestart met loting? Welk percentage van de opleidingen is dit? Over hoeveel studenten gaat dit?

Antwoord 34

Zie het antwoord op vraag 1.

Vraag 35

Welke achtergrondkenmerken van studenten kunnen een negatief effect hebben op kansen bij selectie?

Antwoord 35

Uit onderzoek blijkt dat bepaalde achtergrondkenmerken onbedoeld een negatief effect kunnen hebben op de kansen bij selectie. Achtergrondkenmerken die meespelen zijn bijvoorbeeld sociaaleconomische achtergrond, opleidingsniveau van ouders en een migratieachtergrond van kandidaten.

Vraag 36

Kan de Minister expliciet toelichten wat de (mogelijke) effecten zijn van de kenmerken sociaaleconomische status en woonplaats?

Antwoord 36

Uit onderzoek blijkt dat bepaalde groepen aspirant-studenten minder kans hebben om toegelaten te worden tot een selectieve opleiding. Dat geldt bijvoorbeeld voor een achtergrondkenmerk zoals sociaaleconomische achtergrond van de ouders van aspirant-studenten. Uit internationaal onderzoek blijkt dat ook woonplaats kan meespelen in de selectieprocedure.¹⁹ Bijvoorbeeld in het geval dat er in de selectieprocedure wordt gekeken naar extra-curriculaire activiteiten van kandidaten. In de stad is het makkelijker voor kandidaten dan op het platteland om een cv op te bouwen. Uit recent onderzoek blijkt dit in de Nederlandse context niet altijd opgaat en per cluster van opleidingen verschilt.²⁰ Wel kan meespelen dat het voor aspirant-studenten die verder weg wonen lastiger is om deel te nemen aan de selectieprocedure. Dat kan eventueel een rol spelen voor studenten om af te zien van deelname aan selectie. Voor aspirant-studenten uit het Caribisch deel van het Koninkrijk hebben instellingen een bijzondere verantwoordelijkheid en dienen hier rekening te houden met factoren als afstand en het tijdsverschil.

Vraag 37

Welke mogelijkheden zijn er om een externe toets te organiseren op de selectiemethoden en -procedures van onderwijsinstellingen?

¹⁹ Raghavan M, Martin BD, Burnett M, Christensen H, MacKalski F, Young D, et al. Multiple mini-interview scores of medical school applicants with and without rural attributes. *Rural and Remote Health*. 2013; 13(2):1–9.

²⁰ Mulder et al, Inequality of opportunity in selection procedures limits diversity in higher education: An intersectional study of Dutch selective higher education programs (2023)

Antwoord 37

In mijn brief heb ik een aantal voorbeelden gegeven van hoe een externe toets georganiseerd kan worden. Instellingen kunnen hierin zelf al stappen zetten binnen de huidige wettelijke kaders, bijvoorbeeld door deelname aan de leergang van UNL of binnen de instelling. Een andere optie is om een wettelijke bepaling in te richten waarin instellingen worden verplicht om de selectieprocedure te onderbouwen en te laten toetsen. Dat kan door een externe organisatie of als onderdeel van het accreditatieproces via de NVAO. In mijn brief na de zomer werk ik verder uit hoe instellingen een externe toets kunnen organiseren.

Vraag 38

Kunt u voorbeelden geven van procesverplichtingen in de WHW zoals verplicht beleid of een verplichte onderbouwing van keuzes, zoals u ook als mogelijkheid schetst voor selectiemethoden en -procedures?

Antwoord 38

De WHW kent verschillende bepalingen waarin instellingen worden verplicht om bepaald beleid vast te stellen, keuzes te onderbouwen of bepaalde procedures te volgen. Ik noem er hier een paar:

- Instellingsbesturen moeten bijvoorbeeld verslag uitbrengen waarin onderbouwd is dat de ontvangen rijksbijdrage doelmatig is besteed (artikelen 2.9 WHW);
- Instellingsbesturen moeten advies inwinnen bij medezeggenschapsorganen over o.a. de regelingen met betrekking tot selectie (artikelen 6.7a, eerste lid, onder b, en artikelen 7.26, 7.26a, 7.53, derde lid en 7.30b, tweede lid WHW);
- De instelling moet motiveren waarom besloten is een inschrijving van een student te weigeren of in te trekken (art. 7.37, vierde en vijfde lid WHW).

Vraag 39

Kunt u een overzicht geven van de wettelijke inhoudelijke eisen aan selectiemethoden en -procedures die u hebt onderzocht?

Antwoord 39

Zoals ik in mijn brief heb beschreven is een eerste optie om in de WHW een bepaling op te nemen waarin instellingen worden verplicht om hun selectieprocedure te onderbouwen en te publiceren. Er is volgens de inspectie geen eenduidigheid over de inhoud van een «wetenschappelijke» onderbouwing. Een verplichte onderbouwing kan dus alleen procesmatig worden getoetst. Een tweede optie is om naast een verplichte onderbouwing ook te sturen op een periodieke evaluatie en bijstelling van de procedure. Een mogelijkheid is om de selectieprocedure onderdeel van het accreditatieproces te maken. Er kunnen bovenop een wettelijke bepaling ook bestuurlijke afspraken worden gemaakt over periodieke toetsing van selectieprocedures door vakgenoten. In mijn aangekondigde brief van na de zomer werk ik verder uit hoe instellingen een externe toets kunnen organiseren.

17 WHW: Wet op hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek

Vraag 40

Kunt u een overzicht geven van internationale voorbeelden op het gebied van corrigerende selectie?

Antwoord 40

Hoewel ik geen uitputtend overzicht heb, ken ik een aantal landen die hier ruimte voor bieden. In het Verenigd Koninkrijk heeft men ervaring met het meewegen van bijvoorbeeld sociaaleconomische achtergrond van kandidaten in selectie. De achtergrondkenmerken stellen instellingen vast op basis van het gebruik van gratis schoolmaaltijden, postcodegebied of de school waar kandidaten hun diploma hebben gehaald.²²

In de Verenigde Staten heeft men al langer ervaring met het reserveren van plaatsen voor bepaalde doelgroepen om zo een specifieke samenstelling van de studentenpopulatie te bereiken. Het Hooggerichtshof heeft zich in 2023 uitgesproken tegen het selectiebeleid van bepaalde universiteiten, zoals Harvard. De rechters oordeelden dat selectie op basis van etniciteit niet gerechtvaardigd is, bijvoorbeeld omdat andere etnische groepen daarmee benadeeld worden. In Noorwegen worden bonuspunten in de selectie toegekend aan kandidaten voor specifieke opleidingen omdat daarin groepen aspirant-studenten zijn ondervertegenwoordigd. Deze categorieën zijn in de wet geregeld. Een nadeel is dat het systeem als gevolg hiervan weinig flexibel is en instellingen moeilijk kunnen inspelen op verschuivingen in de samenstelling van de studentenpopulatie.

Bovenstaande voorbeelden geven een breder beeld van de inzet van corrigerende selectie. Relevant is echter wel dat er sprake is van fundamentele verschillen tussen de onderwijssystemen. Niet alleen is ons onderwijs financieel meer toegankelijk dan in die landen. In Nederland wordt op een relatief vroeg moment geselecteerd, bij de overgang van primair onderwijs naar voortgezet onderwijs. Hierdoor zijn niveauverschillen vóór de poort van het hbo en wo, zoals in de VS en het VK, minder aan de orde. Er is bovendien, in vergelijking met deze landen, in Nederland minder noodzaak om voor de poort van het hbo en wo te selecteren en daarbinnen te corrigeren.²³

²² Boliver, Vikki & Gorard, Stephen & Siddiqui, Nadia. (2022). Who counts as socioeconomically disadvantaged for the purposes of widening access to higher education?. *British Journal of Sociology of Education*. 43. 1–26.

²³ Anna Mountford-Zimdars, Joanne Moore & Janet Graham (2016) Is contextualised admission the answer to the access challenge?, *Perspectives: Policy and Practice in Higher Education*, 20:4, 143–150